

Jednou nohou pozadu

Tím nadpisem mířím na *ostravské Divadlo Petra Bezruče*, konkrétně na jeho inscenaci *Chmelikovy hry MŮJ PŘÍTEL KOLJA*. „Jakže?“ řekne ten, kdo představení viděl, radoval se s rozveselenými dětmi, zpíval s nimi písničku, „což je možno takhle se vůbec vyjadřovat o tom pestrém, živém, jasně barevném a vervním představení?“ Je to nejen možné, ale velice nutné. Protože v tomto divadle nepracuje soubor ledajaký, ale skupina mladých umělců, kteří něco chtějí, dovedou a mají nároky. Mějme je i na ně.

Chmelikova prvotina hraje o dětech a má takový děj: chlapec Kolja se vzbouřil proti nudě a formálnosti, jakou pěstuje v pionýrském kroužku jejich vedoucí. Celá dětská bytost se vzpurně opřela režimu, jaký tu její zásluhou zavládl. Ta Ivanovová zaktivizuje všechny prostředky, aby „prašivou ovci“ oddělila od ostatních a pro příklad druhým řádně vytrestala. Kolja je vyloučen z Pionýra. Proti drastickému trestu vzepře se skupina dětí, jejichž cit pro právo byl vzrušen zjevným bezprávím. Dají se do boje za spravedlnost pro Kolju, najdou spojení v šoféru Sergejovi a v tom zápase vyhrají. Napsáno je to s pěkným citem pro organickou divadelnost, nikde v textu nevystavovanou na odív. Hra má nesložité příběhy, jednoduchou stavbu, lineární děj — na pohled nic výbojného. Ale působí zvláštní příjemnou čistotou myšlení, řeči, stavby; krystálek, kde vidíš východisko, vztahy i záměr, a poznáváš, že tenhle autor hraje poctivou, ryzí hru. Opravdu debut, kterým se ohlašuje někdo, na jehož slova možno se těšit.

V ostravském divadle, jež hru dává po Moskvě první za hranicemi SSSR, jí vtiskli originální podobu a vynaložili hodně umu a fantazie, aby připravili dětem představení jiskřivé, skotačivé, veselé a svým spodním tónem hřejivé. Režisér *Evžen Němec* rozehrává je s výtvarníkem *Hrůzou* a hudebníkem *Mandelem* ve svitlivé krabici vyprázdněného jeviště, kde dekoraci stačí namalovat křídou na školní tabuli a kde hrdinové příběhu si sami stavějí konstruktivistický náznak scény. Šofér Sergej, kterého živě, velmi zřetelně a sympaticky zpodobil autor úpravy textu *František Husák*, není jen postavou hry, nýbrž jí navíc z rampy komentuje a je i spojkou s dětskými diváky: klade jim otázky, upozorňuje na momenty děje, učí je zpívat písničku, nakonec jim hlasováním o Koljovi dává hru dokončit. I ostatní hrají vesměs pěkně, s talentem i chutí, dobrou technikou, v stálém pohybu — vynášet jednoho bylo by křivdou na ostatních, protože tu jeden výkon násobí druhý: hraje se v pravém kolektivním duchu, který divadlu sluší. Domů jdete s veselou myslí, málem u šatny umačkání rozjařenými dětskými diváky, navýsost uspokojenými radostí z dobrého zápasu — nebyli při něm jen pozorovateli, sami přiložili ruku k dílu!

Tou pochvalou by mohla zpráva skončit, kdyby... Kdyby ve hře nebylo ještě něco podstatnějšího, než Ostravští vyslovili! Upravili si textové i scénicky hru tak, že se jim hlavním tématem stal zápas postav poctivých a lidských proti postavám špatným a nepoctivým. Jejich Ivanovová v podání *Aleny Tománkové* je proto zploštěna až do karikatury. Je to protivný člověk, nesympatická zlá maska. Srdce má studené — jen se poprvé objeví, už jí máme v hledišti až po krk. Rovněž předsedkyně rodičovského sdružení (*Marie Víková*) je obdobně karikována. Není to samozřejmě věc hereček, nýbrž koncepce hry. Režisér tak od počátku vede dělicí čáru mezi postavami po stranách skutečného konfliktu *Chmelikovy hry*.

Podstata chyby vysvitne ze srovnání s *Efrosovým* představením v moskevském *Ústředním dětském divadle*. Tam není Ivanovová od počátku průhledně špatný člověk nebo dokonce postava karikovaná. Herečka *Dmitrijevodá* hraje ji jako reálného člověka, který s krajní odpovědností koná svěřený výchovný úkol. Pracuje přesně, důsledně, usiluje být sama příkladem, má výsledky — a pro ně i důvěru. Vlastně jí nelze nic podstatného vytknout. Na pohled je všechno v pořádku — určitě ji očekává pochvala. Pro ni je Koljova vzpoura zjevné uličnictví — dokonce i hledí se může v první chvíli jevit jako chuligánství.

Z této situace rozehrává nyní autor v prostředí školy ostrý konflikt, který se výjev za výjevem prohlubuje, až vyústí v poznání, jež zůstalo Ivanovové odepřeno: prostředek stal se jí cílem a cíl pouhým materiálem. Děti jsou pro ni látkou, kterou je třeba podle směrnic co nejrychleji zformovat, aby bylo možno „nahlásit výsledky“, splnění akce, předložit výkaz činnosti. Nejde tu ovšem o laciný výpad proti byrokratismu. Podtext je hlubší: jako pionýrská vedoucí chce na sebe Ivanovová upozornit orgány „nahore“. Brzdou pokroku a nositelem bezpráví stává se tak nikoli člověk od přírody špatný a úkladný, ale naopak člověk, jenž se chce vyznamenat prací podle směrnic a co nejvzornější. Se socialistickou etikou rozvádí ho právě ta změna cíle a prostředku.

VÝSTŘÍŽKOVÁ SLUŽBA
PŘI PRAŽSKÉ INFORMAČNÍ SLUŽBĚ
Praha 1, Letenská 2
Telefon 631-74

VÝSTŘÍŽEK Z ČASOPISU

Divadelní noviny, Praha

- 1. II. 1961

Jak vidno, rozdíl je podstatný: v Ostravě hrají veselohru o tom, proč „vousy dětem nesluší“ a jak kolektiv ubránil kamaráda před úklady zlých lidí — a mobilizují dětské diváky do zápasu proti nim. V Moskvě nehrají hru o boji za spravedlnost — *Efrosovo představení samo za tu spravedlnost bojuje*. Hrají tu optimistické drama. Mobilizují mravní síly hledíště ne pouze k tomu, aby v průběhu představení stranilo Koljovi, ale aby ty probuzené síly působily k rozpoznávání a překonávání rozporu, který dramatik v životě objevil a s nímž se ve jménu socialismu pustil v zápas. V moskevském hledišti, do krajnosti vzrušeném a aktivizovaném, pocítíš živý dech revoluční morálky. Ostravské představení má ve srovnání s ním atmosféru spíš obecně humanistického etosu. Dobře ovšem, že Ostravští uvedli k nám tuto hru. Dobře, že ji předvedli živě a s takovou vervou. Dobře, že na mládež působí a pro spravedlnost i divadlo jí získává. Velká však škoda, že nepřčetli i její podstatu! Že nevyslovili to, proč podle mého soudu právem řada posuzovatelů na základě *Efrosova* představení hodnotí tento debut jako vážný příslib nejen „her pro mládež“, ale socialistické dramatiky vůbec. Význam toho příslibu je v myšlenkové a etické průbojnosti, kterou ostravské představení nevyjádřilo. Zjednodušující ohledy nepadají v úvahu: v Moskvě ji také hrají pro děti — právě proto se uměli soustředit na to nejpodstatnější! A děti porozuměly. Tenhle autor totiž dovede, co chce říci, povědět konkrétně: příběhem, postavami. Určitě o něm ještě uslyšíme.

JAN KOPECKÝ

Výstřižková služba
Pražské informační služby
Praha 1, Letenská 2
Telefon 631-7:

VÝSTŘIŽEK Z ČASOPISU

Mladá fronta, Ostrava

4. 1. 1961

KULTURA

ČESKOSLOVENSKÉ PREMIÉRY V OSTRAVSKÝCH DIVADLECH

Dvakrát výsměch na jevišti

Ano, obě představení — v Divadle Petra Bezruče i ve Státním — se vysmívají zlu. A přece jde pokaždé o jiný smích. V prvním případě patří lidem a lidičkám kolem nás, kteří v dobrém úmyslu chybují nebo ještě žijí všelijak po staru, po měšťácku. Ty chceme vzít s sebou do vlaku mířícího ke komunismu, jen je musíme naučit žít lidsky. Ale ten druhý smích má trpkou příchuť přízraku, vznášejícího se nad lidstvem: neonacismu, revanšismu, války. Tady už je to nejen výsměch kritický, ale i krutě varovný, bureňující.

Představení hry sovětského autora A. Chmelika *Můj přítel Kolja* v Divadle Petra Bezruče se sice hraje především pro školní mládež, ale měli by je vidět i vychovatelé, svazáčtí pracovníci, rodiče, zkrátka všichni, kdo mají co dělat s dětmi. Ta bitva o sympatického, v jádru dobrého rošťáka Kolju mezi Šofěrem Sergejem a jeho pionýrským oddílem na jedné straně a několika byrokratickými funkcionáři na straně druhé — to je nejen veselé pobavení. Je to především velmi poučná historka pro ty, kteří si lámou hlavu s nezájmem dětí o práci v pionýrské organizaci. Nu ovšem, vypadá-li někde ta práce tak, jak ji Chmelik vtipně zobrazil a v Di-

vadle Petra Bezruče s velkou chutí zahráli, bylo by naopak těžko pochopitelné, kdyby se chlapci a děvčata do ní hrnuli.

Od skládkového programu přes spádnou režii E. Němce, písničky P. Mandela a R. Volfa, dobré herecké výkony F. Husáka, B. Čvančary, J. Třebické, M. Albnové a dalších, až po vynalézavou výpravu L. Hřízu připravili v DPB podařené, osvěžující představení.

Bohužel nelze totéž prohlásit o další československé premiéře ve Státním divadle, o grotesce německého autora Fritze Kuhna *Až se ozve Barcelona*. Kámen úrazu tu nevězí v inscenaci, ta se naopak rozmáchla velmi odvážně, ale už v samotném textu hry. Je to škoda tím větší, že jde o závažné politické téma, o křivení Hitlerova ducha a jeho krvelačných plánů v západním Německu.

Kuha rozvíjí svůj podivuhodný příběh fotoreportéra Blocka a slečny Amelie, kteří se rozhodnou vydělat peníze na hlouposti staronových nacistů, zpočátku téměř virtuózně (a právě tak si počínají v těchto rolích L. Tokoš a G. Vránová). Inspiroval tak blahodárně režiséra Miloše Horanského, výtvarníka L. Hřízu i herce. A tak první část představení, v níž Block s Amelií chystají svůj plán, je výbornou, slibnou podívanou. Po přestávce však jako by Kuhnovu vtipu došel dech, pevná stavba hry se rozplizne v málo říkající mnohomluvnosti, rádobydramatickém popisu a statickosti. A ať se režisér, choreografka J. Jastřembská i autor hudby P. Mandel snažili sebevíc, narovnat sestupnou křivku inscenace se jim už nepodařilo.

Amelie a Block — G. Vránová
a L. Tokoš

Snímek: F. Krasl

JIRÍ NAVRÁTIL

Výstřižková služba
Pražské informační služby
Praha 1, Letenská 2
Telefon 631-74

VÝSTŘIŽEK Z ČASOPISU

PB

Práce, Ostrava

21. XII. 1960

VOUSY DĚTEM NESLUŠÍ

A. Chmelík: Můj přítel Kolja, přeložil Jar. Tafel. V Československé premiéře uvedlo ostravské Divadlo P. Bezruč.

Při Chmelíkově hře se na jevišti několikrát objeví obyčejné starle. Mají tam svou jevištní funkci, ale přesto přijde stálemu návštěvníku divadla na mysl určitý symbol. V inscenaci je i něco ze »Staffle« — dobrého a svižného kabaretu, který uvádějí rovněž mladí umělci tohoto divadla.

Sovětský autor A. Chmelík napsal svěží, vtipnou hru o Koljovi a lidech kolem něho. Jsou to většinou správní pionýři, někdy hodní a pilní, indy skotačiví a rozpustilí, kteří se otravují na nezáživně připravovaných oddílových schůzkách, plných frází a vynucené kázně. Nebyť mladého Sofěra Sergeje, který do školy přijde jako oddílový vedoucí, vyrůstali by z nich pod vedením ne právě schopné skupinové vedoucí lidé, skrývající své názory, hovořící ve frázích a místo životního elánu jednáající jen v mezích příkazů a nařízení. A z Kolji, který se pro nedostatečnou péči zaměstnané matky dostává i do společnosti mladých povalečů, by se mohl stát opravdový chuligán.

Mladí návštěvníci si ze hry odnášejí veselou náladu a poučení (ne však suchopárné) o tom, co má a nemá pionýr. Uvidí, že místo nezáživného schůzování je možno pod vedením zkušeného odborníka postavit garáž, naučit

se řídit auto a chystat se na daleký prázdninový výlet.

Neměně dobře však hru přijímají dospělí. U nich to však není jen smích nad vtipnými scénkami, hřístými režijními i výtvarnými nápady. Nutně se vrtí otázka: »Postupujeme při vši dobré vůli vždy správně k výchově dětí a umíme s nimi jednat jim přístupnou formou? Nejsou právě v nás různé zbytky měšťáctví, pochlebnictví a neupřímnosti?« I když je hra určena mladým divákům, občas představení pro dospělé (a hlavně pro samotné mládežnické funkcionáře) by nebylo na škodu.

Hra pracuje se zkratkou a satirickou nadsázkou. Nepozastavujeme se proto nad jednostrannými karikaturami skupinové vedoucí a předsedy skupinové rady. Kladné postavy hry tentokrát vycházejí životně a zvláště pro mladé diváky věcně a sympatické. Herecký soubor (režie E. Němec) se pustil do svého úkolu s chutí a lze říci, že se neobavilo jen hledět, ale mnohdy bez újmy na dobrém výkonu i jeviště. Výprava L. Hružů počítá při svém náznačkovém řešení s dětskou fantazií a dovede nejednou překvapit pěkným jevištním výtvarným vtipem.

Vcelku lze o poslední premiéře bezručovců hovořit jako o zdařilém představení, na něž se mohou těšit nejen mladí diváci, ale jež by měl slednout i dospělí.

J. JEZEK

Výstřižková služba
Pražské informační služby
Praha 1, Letenská 2
Telefon 631-74

VÝSTŘIŽEK Z ČASOPISU

SVOBODNÉ SLOVO, BRNO

- 5. XI. 1961

Dobrá hra pro mládež

V RÁMCU družby s ostravským Divadlem Petra Bezruče měla ve středu v Divadle Julia Fučíka premiéru hra Alexandra Chmelíka „Můj přítel Kolja“ v přenesené původní inscenaci ostravských umělců. Díky této vzájemné spolupráci mohli se mladí diváci v Brně seznámit s hrou, která patří k nejzdařilejším tohoto žánru. Její hodnota spočívá především v tematice, čerpané z prostředí dnešní školy. S neobyčejnou pravdivostí a hlubokým zasvěcením rozvíjí problém vztahů vychovatelů a školáckých pionýrů, ukazuje na důsledky nesprávně chápané, zkratkatelé pedagogické metody i na opačný vliv kamarádského, dětskou duši chápajícího přístupu. Hra končí vítězstvím kladné většiny; otevřena zůstává otázka druhé strany, s pionýrskou vedoucí a předsedkyní rodičovského sdružení v čele. Je to problematická živá, stále aktuální a tne do živého jistě mnohé naše pedagogy. Pro ně a pro rodiče je hra vlastně také určena více než pro školáky samé. Ty pobaví vtipná inscenace sama v režii E. Němce, výprava L. Hružů, kostýmech A. Vorla a hudbě P. Mandla. Vytvářený kolektiv tvoří i herečtí představitelé, zejména P. Kunert (Sergěj), L. Vaněčková (nedávná absolventka JAMU — pionýrská vedoucí), J. Olijnyk (Novikov) aj., harmonicky s nimi vystupují i sympatičtí členové dramatického souboru Krajského domu pionýrů v Brně.

Tohoto živoucího kolektivního ducha najdeš i v inscenaci **»MĚHO PŘÍTELE KOLJU«** u Bezručovců je to v režii E. Němce pěkně představení. Jeho kolektivní se rozšiřuje i na dětské hlediště, které je herci aktivizováno, aby se přímo účastnilo rozhodování o tom, zdali pionýrská vedoucí Ivanovová a její pomahači právem vyloučili chlápce Kolju. O překot a s vervou děti se posílí i v hledišti — pod vedením Hruškové, energetického a obezřetného Sergeje, jenž ten zápas řídí — hájí a uhájí Kolju a s ním i spravedlnost. Je to světlé, optimistické, rozezpívané divadlo, které se vzpírá proti byrokratickým metodám ve výchově, učí, že »vously dětem nesluší«, a mobilizuje hlediště, aby se proti nespravedlnosti opřelo i v životě. To je listě kousek dobré práce.

Zároveň je však třeba upozornit, že úspěch je jen poloviční. Chmelík totiž nenapsal hru jen proti byrokratickým metodám, ani o tom, jak špatní lidé chtějí ublížit dobrému chlápce. Hra má mnohem hlouběji. Ivanovová není totiž vůbec tak jednoznačně zlý člověk, jak si vykreslili, až zkarikovali. V původním textu je to člověk nejlepšího úmyslu, chce se opravdu zasloužit o výchovu, touží svou práci dělat dobře. Její provinění je v tom, že myslí přitom všem více na sebe — na to, aby i ona vynikla a byla pochválena. A proto se dostává na sceně. Autor ukazuje, jak se může stát překážkou socialistické revoluce i člověk úmyslu nejlepšího, jestliže v sobě umrtví živé revoluční citění a nahradí je osobními ohledy. Ostravští si věc zjednodušili a podstatu hry nevyšlovlili. Mrzí nás na tuto podnikavou a nadanou skupinu, že — jako vůbec i někteří jiní mladí — doveďou působilým nápadům obětovat myšlenky daleko hlubší a potřebnější.

Jedna důležitá věc je oběma hrám společná: je v nich živá revoluční morálka. Žije a působí v nich vůle bojovat v každé situaci a za všech okolností za pokrok socialistického života, nepoddat se, neustrnout v úspěších i neúspěších. A smýšlení prokazovat činyl Právě tento aktivní, nebojácny tón, tato vášnivá a neokázalá, ale zato hluboká a vytrvalá vnitřní síla — to je naděje socialistické dramatičky. Je to i svrchovaná potřeba dramatu našeho.

IAN KOPECKÝ

Výstřížková služba
Pražské informační služby
Praha 1, Letenská 2
Telefon 631-74

VÝSTŘÍŽEK Z ČASOPISU

Práce, Ostrava

18. XII. 1960

OSTRAVSKÁ DIVADLA UVEDLA DVĚ ČESKOSLOVENSKÉ PREMIÉRY

Včerejší odpoledne a večer patřily na scénách ostravských divadel dvěma zajímavým hrám, uvedeným v československých premiérách. Divadlo P. Bezruče předvedlo mladým divákům hru sovětského autora Alexandra Chmelíka **»Můj přítel Kolja«**.

Chmelíkova hra, nastudovaná režisérem E. Němcem, setkala se s nadšeným a srdečným ohlasem mladých i dospělých diváků. Je vtipně psána, řeší současné problémy pionýrů, má svižný děj. To vše dalo souboru Divadla P. Bezruče dobrý základ pro uplatnění desítek režijních, hereckých, výtvarných i hudebních nápadů.

Večer byla uvedena na scéně Divadla Jiřího Myrona rovněž v československé premiéře hra Fr. Kuhna **»Až zavolá Barcelona«**. Hru nastudoval s činoherním souborem Státního divadla režisér M. Horanský (ž)

Divadla je živo.

*Literární noviny -
Praha.*

12-II-1961

DVĚ PŘEDSTAVENÍ PRO MLÁDEŽ

První, výbornou Chmelíkovu sovětskou hru **Můj přítel Kolja** jsem viděl v ostravském divadle P. Bezruče v pěkném, čerstvém představení režiséra E. Němce na důmyslné scéně Hrušové. Hra má velmi ostře kriticky proti byrokratičnosti ve školní a pionýrské výchově dětí, apeluje na zdravý rozum a zdravý cit pedagogů a odhaluje nemilosrdně typy vychovatelů, kteří křiví děti, domnívajíce se upřímně, že je vedou k socialistickým ctnostem. Němcovo představení je dobré v zobrazení a typově odlišení dětského kolektivu, pojímá však vel-

mi chybně, pedagogicky odpudivě postavu pionýrské vedoucí (A. Tománková) a zejména předsedkyně rodičovského sdružení (M. Víková). K nejlepšímu výkonům inscenace patří Máša J. Třebická, Ustinov M. Albínové a Husákv Sergej.

*Sergej
Husákv*